

postoj autorov sa prejavil aj vo výtvarnej podobe plagátov. Začína sa do nich vracaf kresba a bezprostrednejšie umelecké gesto. Fotografia ustupuje. Konkrétny a kritický duch plagátov ešte zosilňuje ich výraz.

Desiate výročie černo-byľskej katastrofy vyburcovalo vedomie nebezpečenstva, ktoré pre ľudstvo môže znamenať jadrová energia, zneužívanie a ľahostajné zaobchádzanie s ňou. Tejto problematike sa venovali i najmladší účastníci trienále, poslucháči vysokých škôl zo Slovenska a Ukrajiny. Ekologickým témam sa programovo venuje niekoľko umeleckých škôl v bývalej východnej Európe. Vedú poslucháčov nielen k odbornej profesionalite, ale aj k formovaniu ich občianskych posto-

jov. Oživujú tak útlm, ktorý nastal v tvorbe autorského plagátu v týchto krajinách v posledných rokoch.

V kolekcii siedmeho trienále Ekoplágát '96 sme sa stretli s viacerými tvorcami, čo sa tejto tematike venujú už dlhé roky a pravidelne obosielajú výstavu. Svedčí to o tom, že ekológia a životné prostredie sa stávajú súčasťou životného postoja a filozofie umelcov. Ale je to aj dôkazom existencie problémov, ktoré sa opakujú, vznikajú, vracajú sa, a preto treba o nich vždy znovu hovoriť. Av tom je zároveň zmysel i význam medzinárodného trienále Ekoplágát.

Dana Doricová

Architektúra v horských oblastiach

Teka 1/Teka 2 architektury wspólczesnej ziem górskich. Spoločná práca kolektívu pod vedením Tadeusza Przemyslaw Szafera. Vydavateľ: SEZ.ON, Krakov, 1993/1996.

Problematika charakteru stavieb v horských oblastiach súvisí so snahami o väzbu na prostredie (regionalizmus) v architektúre. V poľskom podtatranskom meste Zakopané pôsobí Regionálne pracovisko Krakovskej polytechniky, ktoré sa okrem iného zaoberá aj architektúrou a urbanizmom horských oblastí a tejto tematike sú venované oba zväzky zborníkov.

Prvý zväzok vyšiel ešte r. 1993 (dostal cenu poľského ministra priestorového usporiadania a stavebníctva). Zaujímavé sú v ňom najmä dva príspevky. V jednom z nich, *o genéze tatranskej strechy*, sa T. P. Szafer zamerá na konštrukcie kolíb a salašov. Okrem iného tu prejavuje znepokojenie nad prudkou likvidáciou pastierstva, spojenou s ničením salašov na slovenskej strane Tatier, na území Tatranského národného parku, a vyslovuje potrebu

záchrany ich zvyškov v Západných Tatrách spolu so súbormi na poľskej strane. Druhý je príspevok B. Tondosovej *o drevenej architektúre v Zakopanom*. Toto mesto podľa autorky zohralo osobitnú úlohu v poľskej kultúre, okrem iného aj vo vzťahu k dejinám tamojšej architektúry.

Druhý zväzok, vydaný r. 1996, obsahuje v úvodnej časti úvahu W. Zina *o koreňoch goralskej architektúry*. Osobitný blok je venovaný regionálnej architektúre Podtatranskej oblasti, so zreteľom na jednu z ulíc v Zakopanom. Ďalší blok sa zaoberá *súčasnými trendmi architektonického projektovania*, v ňom zaujmú konkrétne ukážky projektov, rozvíjajúcich tradičnú formu domácej goralskej architektúry, napr. návrhy na domy v Kościelisku. Je tu ďalej štúdia Z. Gađeka *o neotradicionalizme ako prúde v poľskej architektúre na začiatku 90. rokov*. Autor konštatuje stav degradácie, ktorý sa stal už neodvratnou a všeobecnou skutočnosťou. Zanikli pekné dediny a mestečká, dnes ich možno obdivovať už iba na pohľadniciach a v starších knihách. Autor uzatvára: *"ak chceme zachovať kultúrne dedičstvo (...), nemôžeme siahať iba po základných znakoch dnešnej civilizácie, hoci aj z pozitívnych popudov. Nemôžeme ich však ani umelo vylúčiť."* Pripomína, že *"práve modernizmus vytvoril predpoklady na vznik slohu zodpovedajúcemu dobe - nové-*

ho tradicionalizmu." Domáci prúd sa inšpiruje tradičnými formami poľskej architektúry, pretvára a prispôsobuje ich tak, aby zodpovedali dnešným potrebám. Novému tradicionalizmu pomohla aj nepriaznivá ekonomická situácia, pretože stavať z tradičných materiálov tradičnými pracovnými metódami je lacnejšie. Objavujú sa objekty, blízke domácej tradícii, niekedy až v podobe historického citátu. Vznikli originálne diela s pretvorenými domácimi nitkami. K špecifickým črtám poľského neotradicionalizmu autor ráta domáce tvary, úctu k susedstvu, využívanie tradičných materiálov a technológií. Poznomenáva tiež, že v časoch komunistického modernizmu sa nerátalo so vzťahmi k prostrediu.

Publikácia obsahuje aj informácie o činnosti Regionálneho pracoviska Krakovskej polytechniky v Zakopanom a o projektových dielňach a seminároch, zameraných na riešenie priestorov v tomto meste, Tešíne a Čenstochovej (na poslednom sa zúčastnili aj architekti z východného Slovenska). Pripomenúť možno aj informáciu o projektoch pre dedinu Veľká Lipnica na poľskej strane Oravy.

Pomerne dosť materiálov poukazuje na záujem o Slovensko a kontakty s ním. T. P. Szafer v príspevku o historickom urbanizme spišských miest konštatuje, že *"všetky historické mestá a osady Spiša si zasluhujú nazývať sa urbanistickými pamiatkami. Späťstosťou s prostredím a kompozičnými zväzkami medzi sebou tvoria jeden celok, a tak ich treba chápať."* Je tu tiež príspevok o histórii piaristického kolégia v Podolínci, informácia o novostavbe rímsko-katolíckeho kostola v Hórkach pri Žiline a rekonštrukciách domov v historickom jadre Žiliny, v závere sú anotácie kníh **Premeny Žiliny, Námestovo** a v Bratislave vydané učebnice **Architektonická kompozícia**.

"Za ostatných štyridsať rokov... sa Gorali nedali zadusiť..., ostali jedinou etnografickou skupinou s mocnými kultúrnymi zväzkami a hlbokým pocitom identity. Chodiac po uliciach Zakopaného vidíme nové domy, postavené v miestnom slohu. ... Ich forma... neopakuje svetovú módu." Tento citát z poľského časopisu "Tygodnik Podhalanski" z r. 1992 je podnetný aj pre nás.

Igor Thurzo